

คู่มือทำหนังสือ

การทำหนังสือแบบพื้นฐาน

หนังสือคืออะไร?

บทที่

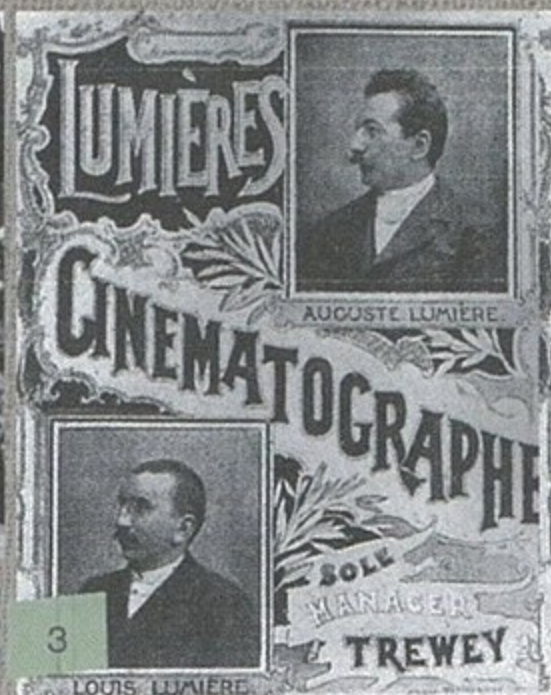
1

1

2

3

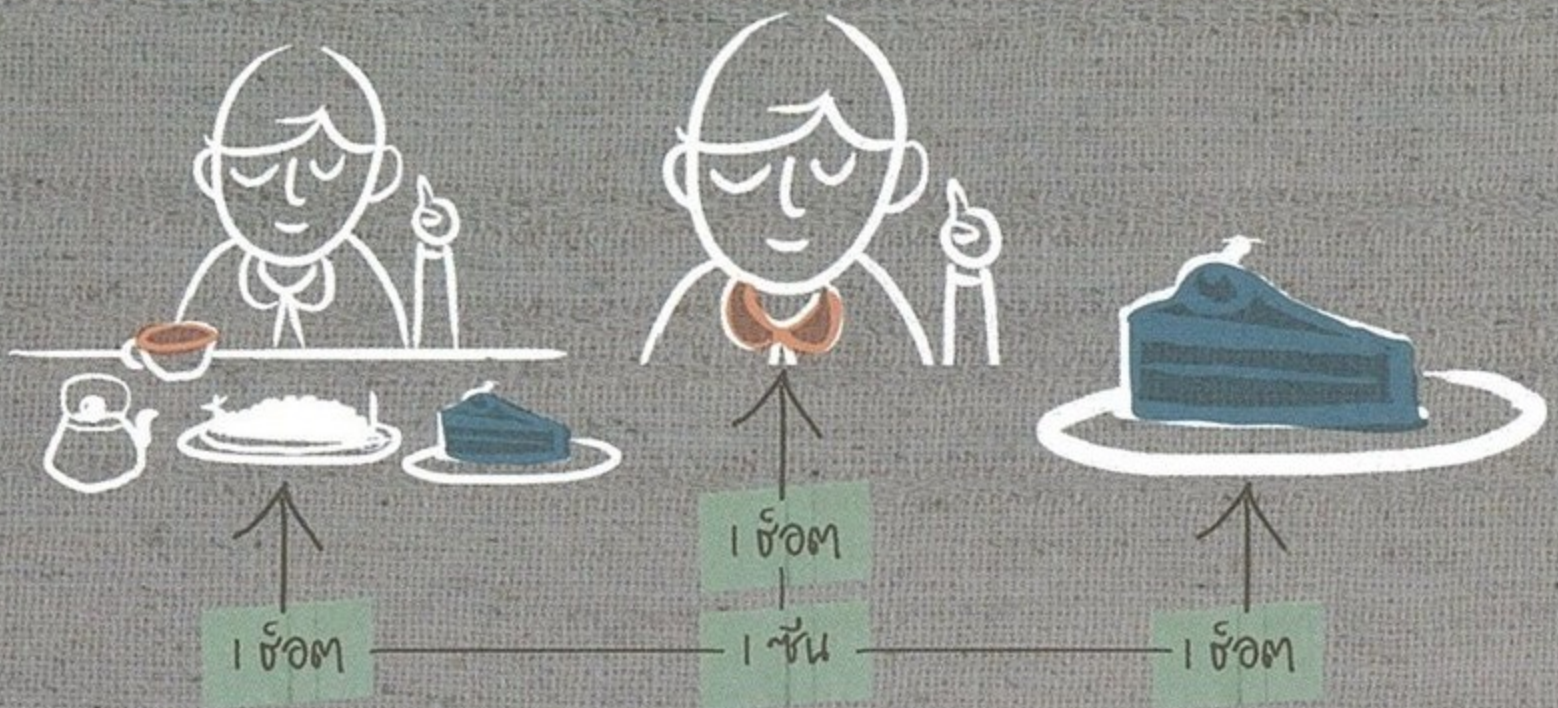
1-2 หนังสือนี่แรกของโลกโดยพี่น้องลูมิแอร์ Workers Leaving the Factory
3 พี่น้องลูมิแอร์

“ หนังสั้น ”

ณ วันนี้ เชื่อว่าหลายคนคงจะรู้จักคำว่า ‘หนังสั้น’ เป็นอย่างดี แต่สำหรับคนไทย ถ้าย้อนไปเมื่อหลายปีก่อน บางคนก็อาจจะเรียกผิดเรียกถูก อย่างสมัยที่มีการประกวดหนังสั้น ครั้งที่ 3 ของมูลนิธิหนังไทย (ตอนนี้มาถึงครั้งที่ 14 แล้ว นานแค่ไหน คิดดูละกันนะครับ) นักข่าวที่มาทำข่าวการประกวด ยังเรียกเป็น ‘หนังเรื่องสั้น’ เพราะเข้าใจว่าเป็นเหมือนการเอาเรื่องสั้นมาทำหนัง แต่จริงๆ แล้ว ‘หนังสั้น’ ก็เป็นศิลปะการเล่าเรื่องอีกแบบหนึ่ง

ถ้าจะพูดถึงคำนิยามสั้นๆ ของหนังสั้น ก็น่าจะหมายถึง “ภาพเคลื่อนไหว” จำนวนหนึ่งที่น่ามาประกอบกันให้เป็นเรื่องด้วยความยาวไม่เกิน 30 นาที และเป็นการเล่าเรื่องด้วยภาพและเสียง ประยุกต์ดัดแปลงด้วยการตัดต่อเพื่อให้ได้มาซึ่งหนังหนึ่งเรื่อง” เอาเข้าจริง นิยามนี้ก็ดูไม่ค่อยจะสั้นเท่าไร ถ้าให้สั้นจริงก็ต้องเป็น “หนังที่เล่าสั้นๆ” แต่นิยามแรกดูจะครอบคลุมมากกว่า

‘หนังสั้น’ เกิดขึ้นมาในโลกพร้อมกับหนังเรื่องแรก แต่ก็จัดว่าเป็นหนังสั้นที่สั้นมาก ไม่ว่าจะเป็นภาพเคลื่อนไหวที่บันทึกโดยพี่น้องลูมิแยร์ ที่ประดิษฐ์กล้องถ่ายภาพเคลื่อนไหวได้เป็นเจ้าแรกของโลก (แข่งกับยอดนักประดิษฐ์อย่าง โทมัส อัลวา เอดิสัน) และภาพดังกล่าวเป็นเรื่องของบรรดาคนงานเดินออกมาจากโรงงาน แต่เมื่อมี ‘เรื่อง’ มี ‘เหตุการณ์’ แม้จะแค่หนึ่งเหตุการณ์ก็ถือว่าเป็นหนังได้แล้วละครับ

แล้วหนังสั้นก็ค่อยๆ เติบโตมาเรื่อยๆ จากที่มีแต่ภาพ ก็มีเสียงเข้ามาด้วย จากแค่เหตุการณ์เดียว หรือในภาษาทางการหน่อยๆ ที่เรียกว่า ‘ซีน’ ก็เริ่มมีหลายเหตุการณ์ หรือหลายซีนมากขึ้น จากที่เห็นแค่คนเดินออกจากโรงงาน ก็จะต่อด้วยคนเดินไปที่ร้าน กาแฟ แล้วก็นั่งคุยกันในร้านกาแฟ ฯลฯ

ถ้าพูดถึงซีนแล้ว สิ่งที่จะขาดไม่ได้ก็คือ ‘ช็อต’ คำว่าช็อตนี้ ถ้าอธิบายเป็น ภาษาไทยง่ายๆ ก็คงยากอยู่ แต่ความหมายของมันก็คือหน่วยแยกย่อยลงไปของซีน ในขณะที่ซีนหมายถึง เหตุการณ์ในร้านกาแฟ เหตุการณ์ในรถยนต์ ช็อตก็หมายถึง ภาพหลายๆ ภาพที่นำมารวมกันเป็นเหตุการณ์หนึ่งเหตุการณ์

ช็อตก็มีให้เลือกหลายแบบ เช่น ช็อตแรกของซีน อาจจะเป็นภาพกว้างๆ ที่เห็นว่าสถานที่เกิดเหตุคือที่ไหน เวลาที่เกิดเหตุคือกลางวันหรือกลางคืน สมมติถ้าเป็น ในร้านกาแฟ ช็อตที่เป็นภาพกว้างก็จะเห็นร้านทั้งร้าน (แบบเห็นกันตั้งแต่หน้าร้านเลย) เห็นคนนั่งกินกาแฟกันอยู่ พอภาพถูกเปลี่ยนเป็นภาพแคบ คนที่กินกาแฟอยู่ในร้าน สองคนกำลังคุยกัน ตรงนี้ก็ถือได้ว่าเป็นการ ‘เปลี่ยนช็อต’ แล้ว และทำให้ซีนนั้นมีภาพ เป็น 2 ช็อต และเมื่อมีการเพิ่มมุกกล้องเปลี่ยนภาพมากขึ้น ก็จะมีจำนวนช็อตที่มากขึ้น ตามไปด้วย

แต่ก็ไม่มีข้อกำหนดที่ตายตัวว่า หนึ่งซีนจะต้องมีทั้งหมดกี่ช็อต ในซีนหนึ่ง อาจจะมีแค่ช็อตเดียว หรือจะมีเป็นหลายสิบช็อตเลยก็ย่อมได้ เพราะส่วนใหญ่ช็อตที่ เพิ่มเข้ามา มักจะเป็นการพยายามบังคับให้คนดูสนใจเฉพาะส่วนในแต่ละเหตุการณ์ เช่น การตัดภาพจากมุกกว้างมามุมแคบให้เห็นคนนั่งคุยกันในร้านกาแฟ ก็เพราะคนทำ

หนังสือต้องการให้คนดูสนใจที่การสนทนากันระหว่างทั้งสอง ซึ่งจะเป็นสิ่งที่มีผลต่อเรื่องหรือมีส่วนในการเล่าเรื่องในลำดับถัดไป หรืออาจจะเพิ่มเข้ามาเพื่อช่วยดึงอารมณ์ในขณะนั้นของตัวละคร เป็นต้น

สำหรับหนังสือ ส่วนใหญ่แล้วจะมีจำนวนขึ้นและซื้อที่ไม่นาน บางทีทั้งเรื่องอาจจะมีแค่ขึ้นเดียวอย่างที่บอกไปข้างต้น สิ่งที่สำคัญกว่าจำนวนขึ้น ก็คือหนังสือจะต้องสามารถ ‘บอกเล่า’ หรือหยิบยื่นสารอะไรบางอย่างให้แก่คนดูได้ จะเล่าเรื่องสนุกหรือไม่สนุกไม่สำคัญเท่ากับว่า ผู้กำกับสามารถสื่อสารสิ่งที่ต้องการจะบอกออกไปให้คนดูรับรู้ได้หรือไม่

ความสนุกของหนังก็ไม่ได้หมายถึงบู๊สะบัดหันแหลก แจกลูกกระสุน ตลกขำ น้ำตาไหลพราก หรือความระทึกขวัญแบบกลัวผีโผล่ แต่ความสนุกของหนังอาจเกิดจากความสะเทือนใจมากๆ ก็ได้ หนังสือสนุกในนิยามโดยทั่วไปคือ สร้าง ‘ความรู้สึก’ ให้แก่คนดู ไม่ว่าจะเป็นแบบไหน ถ้าสร้างขึ้นมาได้ ก็ย่อมหนีไม่พ้นการที่คนดูจะประทับใจในหนัง

ส่วนหนังที่ไม่ได้เน้นด้านความสนุก ก็อาจจะพยายามเล่าโดยเน้นไปที่สาร ซึ่งต้องการจะบอกมากกว่าการสร้างความรู้สึกร่วมกับคนดู หนังสือในลักษณะนี้จะเป็นพวกหนังทดลองหรือไม่ก็สารคดี แต่ความไม่สนุกที่ว่ามาอาจจะจะเป็นความสนุกของคนดูหนังสือกลุ่มก็ได้

แต่ถ้าต้องการทำหนังสือสักเรื่องที่สามารถเข้าไปนั่งในใจของคนดูได้ ก็ควรจะมีความสนุกและควรส่งสารที่ต้องการจะบอกเล่าไปถึงคนดูได้ ซึ่งการทำหนังสือให้สนุกและดีไม่ใช่เรื่องง่ายๆ จำเป็นต้องอาศัยการเรียนรู้และมีความเข้าใจในกระบวนการทำหนังสือไม่น้อยทีเดียว ซึ่งก็ไม่ใช่เรื่องยากหรอกครับ คนทุกคนทำหนังสือให้สนุกและดีได้ หากมีความ ‘ตั้งใจ’ จะทำ

และนั่นคือสิ่งที่หนังสือเล่มนี้ต้องการครับ คือต้องการจะเป็น ‘ตัวช่วย’ ให้แก่คนที่ไม่เคยทำหนังสือทุกคนได้เริ่มต้นอย่างมีระบบ ด้วยรูปแบบง่ายๆ สบายๆ คล้ายตั้งคุยกับเพื่อน ถ้าอ่านตั้งแต่ต้นจนจบก็รับรองได้ว่าอย่างน้อยจะสามารถตั้งต้นทำหนังสือได้

บทที่ 2

เมื่อคิดจะทำหนังสือ
เราจะเล่าเรื่องจากอะไรล่ะ? บางคนอาจจะสงสัย
ไม่ต้องเป็นห่วงครับ
เรื่องที่เราจะเล่า บางทีก็เหมือนจุลินทรีย์
ที่ลอยอยู่ในอากาศ
รอให้เราไขว่คว้าเอาไปใช้
อันนี้ก็ขึ้นอยู่กับเราแล้วล่ะว่า
จะสามารถหยิบมาใช้ได้ไหม
เพราะฉะนั้น ในการจะเขียนบทเพื่อทำหนังสือ
เราต้อง...

ขั้นที่

1

เราจะต้อง 'คิดเรื่อง' ออกมาให้ได้เสียก่อน
เรื่องที่เราคิด อาจเป็นแต่ประเด็นสั้นๆ ที่สรุปทุกอย่าง
เช่น "โลกชายที่พยายามค้นหาให้ได้ว่า ใครมีม
กระดูกอมสิน"

ลองเขียนเรื่องประมาณสักหนึ่งย่อหน้า ดูว่า
เรื่องที่เราว่านั้น น่าสนใจจริงๆ หรือเปล่า มันจะบอก
อะไรกับคนดูบ้าง และที่สำคัญที่สุด เราชอบมันหรือเปล่า
เพราะถ้าทุกอย่างเริ่มต้นด้วยความที่เราชอบ ก็ถือว่า
มีชัยไปกว่าครึ่งแล้วล่ะครับ

แล้วในเรื่องย่อที่คุณคิดขึ้นมา จะต้อง มี 'ธีม'
ประกอบอยู่ด้วย ธีมคืออะไร ธีมคือประเด็นต่างๆ
หนึ่งประเด็นที่สรุปถึงสิ่งที่นั่นจะบอกเล่า เช่น 'ธรรมะ
ชนะอธรรม' ธีมจะกลายเป็นประเด็นหลักที่ครอบคลุมเนื้อหา
ทั้งหมดของหนัง

ขั้นที่

3

เมื่อได้เรื่องย่อมาแล้ว ก็ค่อยๆ ขยายเรื่องย่อ
นั้นออกไป เพิ่มรายละเอียดของเรื่อง ว่ามีตัวละครกี่ตัว
แต่ละตัวทำอะไรบ้าง หรือมีเหตุการณ์อะไรบ้างที่เกิดขึ้น
กับตัวละครเหล่านั้น เหมือนการสร้างบ้านที่เราจะต้อง
ทำแปลนออกแบบโครงสร้างต่างๆ เสียก่อน เพื่อที่
บ้านสามารถสร้างเป็นรูปเป็นร่างได้

ขั้นตอนสุดท้ายคือการเขียนบท จะเป็นการแตก
รายละเอียดที่มากขึ้น เมื่อเรามีเรื่อง มีโครงสร้าง
ที่แข็งแรงดีแล้ว เราก็จะมาเพิ่มในส่วนสำคัญอื่นๆ เช่น
บทสนทนาระหว่างตัวละคร ภาพในฉากนั้นๆ ว่า
มีอะไรอยู่ตรงไหน แล้วตัวละครอาจจะเดินมาทาบโต๊ะ
หรือตัวละครเดินออกจากห้องไปนอกบ้าน รวมถึง
รายละเอียดจำเป็นอื่นๆ เพื่อให้เห็นฉากนอกเหนือจาก
ตัวเราเองอ่านบทแล้วเห็นภาพได้ชัด

ขั้นที่

2

ขั้นที่

4

สำหรับคนที่อ่านขั้นตอนต่างๆ แล้วยังไม่ถูก ขอแนะนำตัวอย่างเล็กๆ น้อยๆ
ของหนังสือที่มี 'เรื่อง' และ 'บท' น่าสนใจนะครับ

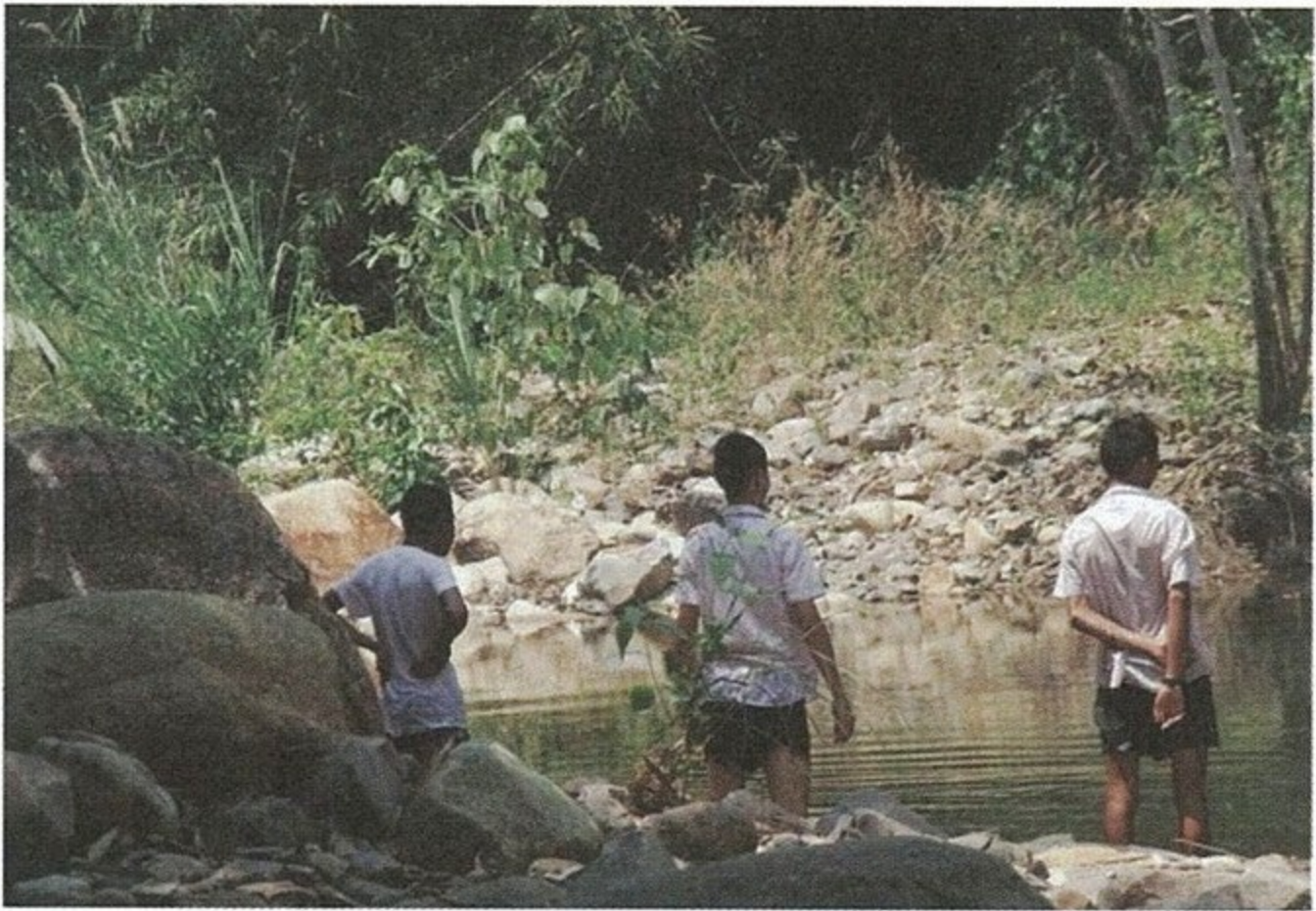

โลกใบเล็ก

ของ วสันต์ นุตเวช

เธอเป็นคนต่างจังหวัดมาอาศัยและทำงานอยู่ใน
กรุงเทพฯ และพบเห็นความแตกต่างระหว่างความวุ่นวาย
ในเมืองและความสงบในต่างจังหวัด บ่มเพาะให้เกิดความ
รู้สึก 'คิดถึงบ้าน'

เจ้าตัวก็เลยเลือกที่จะทำหนังสือชุดประเด็นนั้น เพราะเป็นสิ่งที่เธอเข้าถึง
ได้มากที่สุด เป็นการถ่ายทอดชีวิตอันแสนเศร้า ท่ามกลางความวุ่นวายในเมืองใหญ่
และความสุขที่ยามได้เยือนสิ่งคุ้นเคยได้อย่างทรงพลัง

ที่มาของเรื่องนี้ คือการหยิบเอาสิ่งที่ผู้กำกับประสบพบเจอในชีวิตมาทำเป็นหนัง โดยเน้นเฉพาะเรื่องราวหนึ่งที่น่าสนใจที่สุด ลดทอนให้เหลือแต่ประเด็นสำคัญ ได้แก่ สิ่งที่เราพบเจอในแต่ละวัน และประสบการณ์ชีวิตของเรา

ธีมที่หนังต้องการจะบอกคือ “ไม่มีที่ไหนดีไปกว่าบ้าน” ซึ่งไม่ได้โดนใจเฉพาะคนต่างจังหวัดที่มาทำงานในเมืองเท่านั้น แต่คนเมืองที่เผชิญกับความสับสนของสังคมก็เข้าถึงหนังสั้นเรื่องนี้ได้เช่นกัน

‘โลกใบเล็ก’ ใช้ทุนน้อยมากเพราะมีทีมงานเพียงสองคน ถ่ายด้วยกล้องวิดีโอตัวเล็กๆ แต่ก็ประสบความสำเร็จระดับหนึ่ง หนังได้รับรางวัลรองชนะเลิศจากเทศกาลหนังสั้น ครั้งที่ 12 ของมูลนิธิหนังไทย โดยกรรมการชื่นชมว่า “เรียบง่าย ชัด ใจจริงใจ” นอกจากนี้หนังยังได้ไปฉายในเทศกาลภาพยนตร์ที่ประเทศจีนด้วย

นี่เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่า การบอกเล่าเรื่องราวที่ประสบมา และถ่ายทอดมันอย่างจริงจัง ก็สามารถมีพลังได้ แปลว่า คนทุกคนล้วนแล้วแต่มีเรื่องที่น่าสนใจและน่าสนุกของตัวเองด้วยกันทั้งนั้น ขึ้นอยู่กับว่าจะหยิบมาเล่าหรือไม่

เรื่องขี้ๆ

ของ นวพล อัครรัตนฤทธิ

แต่ถ้าเรารู้สึกว่าตัวเองไม่มีเรื่องเด็ดๆ จะเล่าขนาดนั้น กลัวว่าจะไม่เข้มข้นน่าติดตามพอ ก็ให้อาศัยแรงบันดาลใจจากสิ่งรอบข้างที่เจอในชีวิตประจำวัน เป็นเรื่องที่กระทบใจ โดนใจ มั่นใจว่าคนอื่นก็จะโดน

เช่นเดียวกับตน

อย่ารอช้า ถ้าเกิดความคิด หรือความสงสัยอะไร เอามาตัดแปลงเลย เช่น นวพล อัครรัตนฤทธิ ที่เคยทำสารคดีเรื่อง ‘เรื่องขี้ๆ’ ว่าด้วยการตามติดเรื่องราวระหว่างสุนัขและผู้คนในละแวกบ้านของผู้กำกับ เมื่อหมาเจ้ากรรมดันถ่ายทุกขีไม่เลือกที่

หนึ่งค่อยๆ เผยให้เห็นว่า เพราะความเห็นแก่ตัวของคนกลุ่มหนึ่งที่เลียดหมา อย่างปล่อยปละละเลย จนสร้างความเดือดร้อนให้แก่คนหมู่มาก สอดรับกับประเด็นหรือธีมหลักของหนังเรื่องนี้ ซึ่งก็คือ “คนเราควรมีความรับผิดชอบ”

หนังสารคดีสั้นเรื่องนี้ได้รับเสียงชื่นชมพอดูร แม้จะไม่ได้รางวัลแต่ก็เป็นบันไดขั้นสำคัญที่ทำให้ผู้กำกับค่อยๆ พัฒนาฝีมือตนเองไปเรื่อยๆ จนในที่สุด นวพลก็กลายมาเป็นผู้กำกับหนังสั้นที่ประสบความสำเร็จและได้รับรางวัลมากมาย

วันฟ้าใหม่

ของ วิชานนท์ สมอุมจารย์

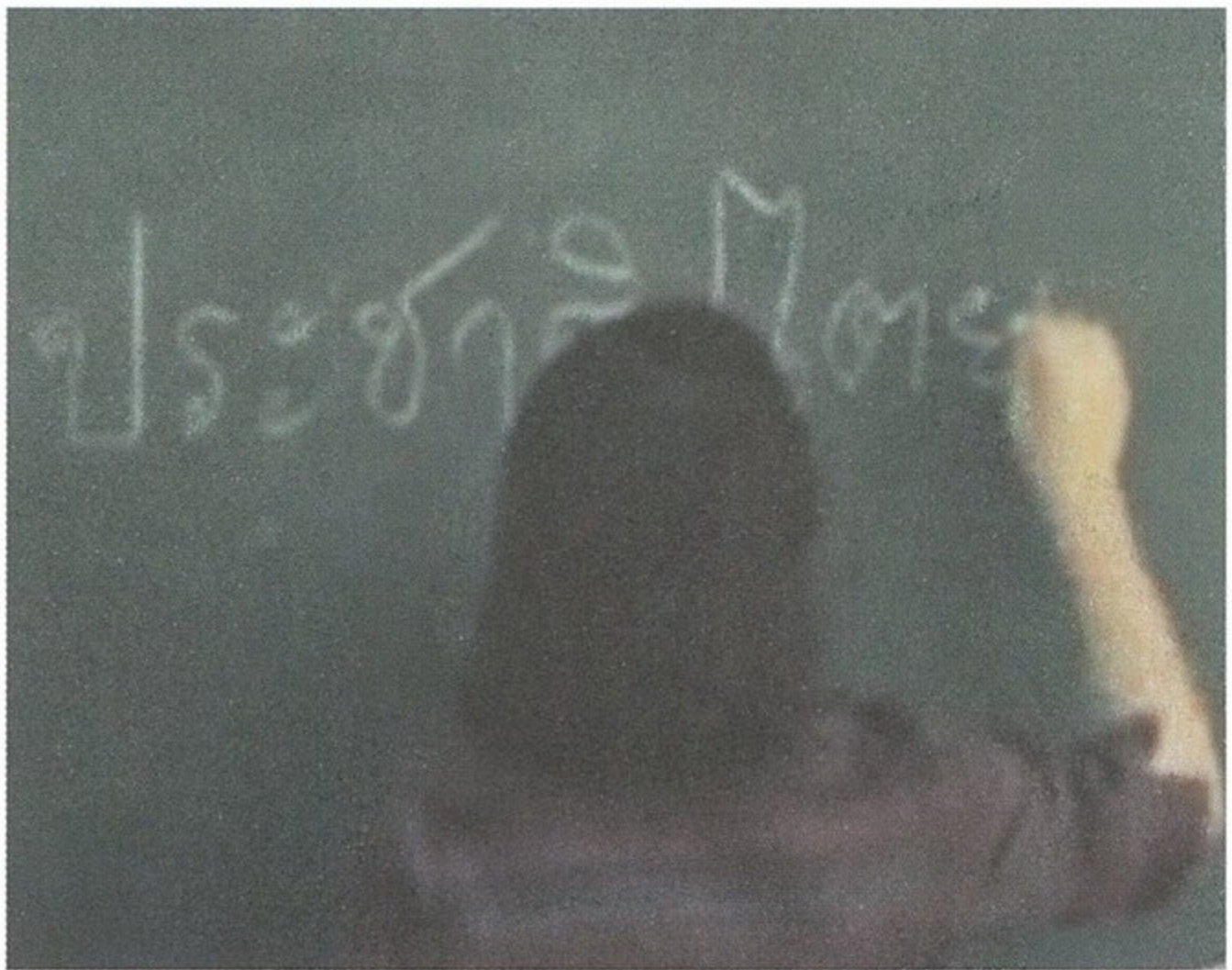
หนังสืออีกเรื่องที่อาศัยความช่างคิด ช่างสังเกต และการตั้งคำถามของผู้กำกับ เมื่อวิชานนท์ ตั้งคำถามกับตัวเองว่า “ทำไมการเมืองไทยถึงไม่ไปไหน” ก่อนจะเอาคำถามนี้ผสมกับข้อมูลจากหน้าหนังสือพิมพ์

และข้อเท็จจริงที่พบเห็นได้ทั่วไป

หนังสือเรื่องนี้ ว่าด้วยเรื่องของชายหนุ่มที่ศึกษาเหตุการณ์ในอดีต เพื่อหวังจะได้คำตอบว่า ‘การเมืองไทย’ ทำไมถึงเป็นอย่างเช่นทุกวันนี้ ในขณะที่เพื่อนของเขาอีกคน กลายเป็นหัวคะแนนให้นักการเมืองท้องถิ่น และต้องพบกับเรื่องน่าสะพรึงกลัว

ธีมหลักที่หนังสือบอกเอาไว้อย่างชัดเจนก็คือ “ไม่มีอะไรเที่ยงแท้แน่นอน” เหมือนเช่นเรื่องการเมืองที่แปรเปลี่ยนไปเรื่อยๆ คนนั้นตกจากอำนาจ คนนี้ขึ้นสู่อำนาจ เช่นเดียวกับชีวิตคนที่อาจจะตายวันตายพรุ่งก็ไม่อาจรู้ได้

‘วันฟ้าใหม่’ ได้ร่วมประกวดงานหนังสือต่างๆ และได้รับการกล่าวขวัญถึงอย่างสูง ต่อมาผู้กำกับของเรื่องก็ประสบความสำเร็จจากหนังสือเรื่องต่อๆ มาของเขา ซึ่งได้รับรางวัลจากหลายสถาบัน และได้ไปประกวดในเทศกาลภาพยนตร์ต่างประเทศ

ประชาธิปไตย

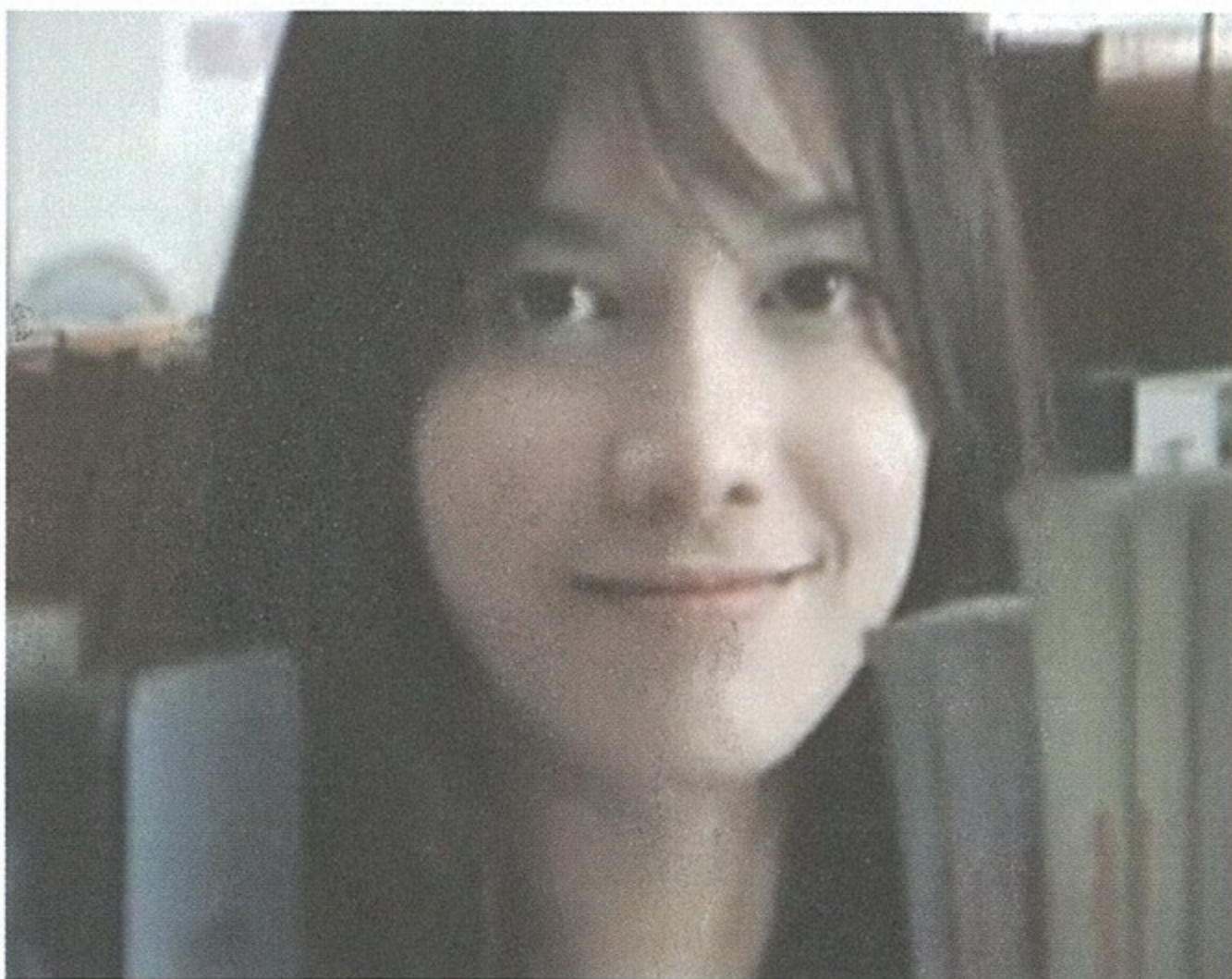
ของ ดวงพร ภัควโรจน์กุล

พูดถึงหนังสือเรื่อง 'วันฟ้าใหม่' ก็น่าจะพูดถึงหนังสือเรื่องนี้ด้วย เพราะเป็นหนังสือว่าด้วยเรื่องการเมืองไทยเหมือนกัน กัน เพียงแต่มาคนละสไตล์ เพราะ 'ประชาธิปไตย' ของ ดวงพร ภัควโรจน์กุล เล่าด้วยอารมณ์ขันน่ารักๆ มากกว่า

หนังสือเล่มนี้ของห้องเรียนห้องหนึ่งที่ครูจัดให้มีการเลือกตั้งหัวหน้าชั้น โดยเปิดโอกาสให้คนที่สมัครออกมาแสดงนโยบายของตัวเอง สุดท้ายคนที่ได้รับเลือกคือคนที่มีนโยบายถูกใจเพื่อนๆ แต่ไม่ถูกใจคุณครู เธอเลยตัดสินใจ 'ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน' ซะเลย!

หนังสือเล่มนี้ได้สนุกน่าติดตาม และยังมีธีมที่ดีให้เราเอากลับไปคิดหลังดูจบก็คือ "ความยุติธรรมย่อมเกิดขึ้นได้ในสังคม" ฟังดูเป็นความจริงที่น่าเศร้า แต่ก็คือเรื่องที่เกิดขึ้นในปัจจุบันที่เราสามารถพบเห็นอยู่ได้เนืองๆ

หนังสือเรื่องนี้ได้รับการชื่นชมอย่างสูงในการผสมผสานความบันเทิงเข้ากับประเด็นทางการเมืองได้อย่างทันสมัยและลงตัว หนังสือได้รับรางวัลเล็กๆ ไปบ้างตามสมควร

จินตนาการ ของ นที สโมสร

แต่ถ้าหนังสือที่มาจากจินตนาการล้วนๆ ก็เรื่องนี้เลยครับ ‘จินตนาการ’ ของ นที สโมสร ตัวหนังว่าด้วยชายหนุ่มที่ตกหลุมรักหญิงสาว ซึ่งเขาก็ได้แต่จินตนาการถึงการได้อยู่ใกล้ชิดกับเธอ ก่อนจะพบว่าจินตนาการอาจกลายเป็นจริงได้

‘จินตนาการ’ เป็นหนังสือน่ารักๆ ดูสนุกเรื่องหนึ่ง ซึ่งต้องอาศัยความช่างฝัน ส่วนตัวของผู้กำกับถึงจะคิดเรื่องแบบนี้ได้ แต่แม้จะเป็นหนังรักๆ หนังสือก็มีธีมกับเขาเหมือนกันนะครับ นั่นคือ “ความฝันสามารถเป็นจริงได้” อันเป็นบทสรุปที่ทำให้ใครต่อใครยิ้มได้เลยครับ

หนังสือเรื่องนี้ได้รับรางวัลชนะเลิศ จากการประกวดหนังสือ Fat Film และได้รับเสียงชื่นชมจากคนดูถึงความใส จริงใจ และเสน่ห์ของการเล่าเรื่อง

นี่เป็นตัวอย่างเล็กๆ น้อยๆ นะครับ หนังสือบางเรื่องก็มีที่มาแปลกๆ เช่น มาจากความฝัน ถ้าไม่ฝันเวอร์จนเกินไป ก็เอามาทำเป็นหนังสือได้เหมือนกัน หรือถ้าคิดเอง ไม่ออกแล้วเพื่อนมีไอเดียดีๆ เด็ดๆ ก็เอามาดัดแปลงเป็นหนังสือได้ ขอเพียงแค่ทำเป็น ขั้นตอน คือมีเรื่องที่ดี น่าสนใจ เราชอบ เสร็จแล้วค่อยๆ พัฒนาเรื่องราว วางโครงสร้าง ของเรื่องแล้วค่อยเขียนเป็นบท รับรองเลยว่าได้บทหนังสือที่ดีๆ แน่แน่นอน ถ้าไม่มั่นใจว่าบท ที่เราทำเสร็จดีจริงหรือเปล่า ก็ลองเอาไปให้เพื่อนหรือคนใกล้ชิดอ่านดูก็ได้ ลองสักคน สองคน ถ้าเขาอ่านแล้วเขาชอบก็แสดงว่าบทเราดีแล้ว เข้าถึงคนหมู่มากได้แน่ๆ ถ้ายังไม่ใช้ก็ต้องลองแก้ไขต่อครับ

บทที่ 3

ระดมพล

ก่อนเริ่มการถ่ายหนัง
สิ่งที่ควรทำที่สุดก็คือระดมทีมงานมาช่วยก่อนนะครับ
สำหรับคนทำหนังสั้น ง่าย ๆ เลยก็คือการชวนเพื่อนมาช่วยทำ
แต่ถ้าเพื่อนไม่ทำ ก็ไปชวนเพื่อนของเพื่อน
หรือเพื่อนของเพื่อนของเพื่อน
หรือถ้าเข้าตาจนจริงๆ ก็ไปชวนคุณลุงข้างบ้านที่อาจจะชอบถ่ายรูปให้มาถ่ายหนัง
ให้หน่อย อะไรแบบนี้เลยก็ได้ โดยจะต้องดูความสมัครใจของคนที่เราไปชวนมาทำ
หนังด้วยนะครับว่าเต็มใจและเต็มใจกับการทำแค่ไหน
ไม่เช่นนั้นจะมีปัญหาในภายหลังหน้าได้
เช่น อยู่ๆ ก็ไม่ยอมทำแล้วทิ้งไปดื้อๆ
ดังนั้นต้องดูให้ดี ๆ นะครับ

บุฟฟิง
ไว้สำหรับฟังเสียงที่ฮึดไปว่าโอด
หรือเปล่า

กระเป๋าบิวเวี๊ยกๆ ไว้สำหรับใส่สิ่งของ
จำเป็น เช่น กระดาษ ปากกา
หรือแม้แต่เนมากรังไว้ได้ยวแก่เดรัจฉาน

ตรวจแต่งตัวสบายๆ เพราะการทำงาน
ต้องการความคล่องตัวรวดเร็วเป็นหลัก

ผู้กำกับ

ตำแหน่งแรกเลยในกองถ่ายที่จะทำให้เกิดการทำหนังขึ้นได้คือ ผู้กำกับ ครับ
ผู้กำกับคือคนที่มีหน้าที่ทำให้บทที่คิดเขียนขึ้นมา สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นภาพได้
ตรงตามความต้องการ เป็นคนควบคุมการทำงานทั้งหมดในการทำหนังให้ออกมาราบรื่น
เรียบร้อย สามารถบอกนักแสดงและทีมงานได้ว่าในการถ่ายทำแต่ละฉาก ต้องการให้มี
อะไรบ้าง และให้ออกมาเป็นแบบไหน และเป็นคนที่ต้องตัดสินใจแก้ปัญหาที่ดาหน้า
เข้ามาด้วยความเด็ดขาดมันคงไม่ลังเล เพราะอาจจะทำให้การถ่ายทำล่าช้าไปได้

ไมค์บูม ใช้สำหรับอัดเสียงของ
หนึ่ง โดยมิก้านจับบีบนี้ถือ เพื่อขึ้น
ไมค์ไปจ่ออีกแล้ว ปากนักแสดง
ปกติจะต้องใช้กับกล้องได้เพื่อจะ
ได้บันทึกเสียงและภาพไปพร้อม
กัน และผู้กำกับจะสามารถฟัง
เสียงได้ระหว่างที่ดูภาพไปด้วย

ผู้ฟัง ใช้สำหรับเช็ค
ว่าเสียงโอเคหรือเปล่า

คนอัดเสียง

คนอัดเสียง มักจะต้องเป็นคนแข็งแรง เพราะการอัดเสียงจะต้องอาศัยอุปกรณ์
อย่าง ไมค์บูม เป็นเวลานาน แต่ที่สำคัญที่สุดคือ จะต้องเข้าใจเรื่องเสียงในระดับหนึ่ง
ต้องมีความสามารถในการอัดเสียงให้ออกมามีคุณภาพ เสียงพูดฟังแล้วชัดเจนไม่มีเสียง
รบกวนใดๆ นอกจากแข็งแรงแล้ว คนอัดเสียงต้องมีความอดทนต่อการทำงานในกองถ่าย
เช่นเดียวกับคนในตำแหน่งอื่นๆ

ผู้ช่วยผู้กำกับ

ผู้ช่วยผู้กำกับ มีหน้าที่คอยบอกกับผู้กำกับว่า ถ้าถ่ายฉากนี้เสร็จ ต้องถ่ายฉากไหนต่อ เป็นคนที่ช่วยผู้กำกับเตรียมงานการถ่ายล่วงหน้าเพื่อให้ผู้กำกับมีสมาธิอยู่กับการแสดงและการถ่ายทำ เช่น เมื่อเริ่มถ่ายในตอนเช้าของแต่ละวัน ผู้ช่วยผู้กำกับก็จะต้องคอยดูว่านักแสดงมาหรือยัง แต่งหน้าเสร็จหรือเปล่า ดูว่าฝ่ายอาร์ตจัดฉากไว้ดีแล้วหรือยัง พอถ่ายๆ ไปก็ต้องคอยดูว่าต่อไปนักแสดงต้องแต่งชุดแบบไหนในฉากถัดมา ผู้ช่วยผู้กำกับเป็นงานที่ต้องก้าวไปก่อนผู้กำกับหนึ่งก้าวเสมอ ต้องมีใจรักในการให้บริการและชอบจัดการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าอยู่เป็นนิจ

กล้องถ่ายภาพนิ่ง มักจะเป็นกล้องวิดีโอที่นำได้ง่าย ในกรรหังของนึ่งสัณ
กล้องอาจจะมีทั้งขนาดเล็กและเล็ก ขึ้นอยู่กับว่าผู้กำกับสามารถ
นากล้องแบบใดนมาถ่ายได้

บทังกล้อง ไว้สำหรับช่วยนากล้องอยู่นึ่งๆ
ภาพจะได้ออกมาสวยๆ

ตากล้อง

ตากล้อง หรือ ผู้กำกับภาพ เป็นคนที่มีหน้าที่ถ่ายภาพของหนัง และจะต้องคุยกับผู้กำกับก่อนการถ่ายแต่ละภาพแต่ละฉากว่า ผู้กำกับอยากให้ออกมาเป็นแบบไหน และอาศัยศิลปะแห่งการถ่ายภาพช่วยในการเล่าเรื่องราวให้ได้อย่างที่บทและผู้กำกับต้องการ มีความคิดริเริ่มที่จะเสนอรูปแบบของภาพแบบอื่นที่เหมาะสมกับฉากนั้นๆ มากกว่าที่คิดกันไว้ในตอนแรก ต้องเป็นคนที่มีใจรักในการถ่ายภาพเป็นทุนเดิม มีความใจกว้างเปิดใจรับฟังความเห็นของคนอื่นเสมอ ต้องมีความแข็งแรงพอจะทำงานหนัก อย่างการยกกล้องย้ายกล้องไปมาได้บ่อยๆ

คนตัดต่อ

คนตัดต่อ มีหน้าที่นำเอาภาพที่ถ่ายทำแล้วมาร้อยเรียงให้เป็นเรื่องราว และอาจจะรวมถึงการแก้ไขเรื่องเสียง สี ให้เหมาะสมสวยงาม เป็นคนที่มีบทบาทอยู่ท้ายสุดของการทำหนัง บางครั้งก็อาจจะเป็นผู้กำกับเองนั่นแหละที่เป็นคนตัดต่อ ต้องมีความอดทนมากกว่าคนทำตำแหน่งอื่น เพราะต้องอยู่หน้าจอคอมพิวเตอร์เป็นเวลานาน และอาจจะต้องรอคอยเวลาที่คอมพิวเตอร์ประมวลผลภาพที่ตัดไปเป็นเวลาหลายสิบนาทีหรือหลายชั่วโมง ฉะนั้น คนตัดต่อต้องอดทนและอดทน

ฝ่ายศิลป์

ฝ่ายศิลป์ มีหน้าที่ในการเติมเต็มองค์ประกอบของภาพในแต่ละฉากให้สมบูรณ์ มีหน้าที่ไปหาอุปกรณ์จำพวกกระถางต้นไม้ แก้ว อี โต้ะ และอื่นๆ มาประดับในฉาก และจัดแจงให้อยู่ในแบบที่สวยงามอย่างที่คุณกำกับต้องการ ฝ่ายศิลป์จะต้องมีหัวทางศิลปะ เข้าใจถึงองค์ประกอบที่สวยงามของภาพเป็นอย่างดี

จริงๆ แล้วในการทำหนังแบบมืออาชีพ ยังมีตำแหน่งหน้าที่แยกย่อยออกไปอีกเยอะ แต่สำหรับกองถ่ายหนังสั้นเล็กๆ ตำแหน่งหลักๆ ที่ควรจะมีชนิดขาดไม่ได้ก็เป็น อย่างที่อธิบายไปนะแหละครับ สรุปลแล้ว ก็ลองระดมพลดูนะครับ ระดมพลเสร็จแล้ว ก็เริ่มถ่ายหนังกันได้เลย

ปัญหาที่มักเจอในกองถ่าย

มีบท มีนักแสดง มีทีมงาน ก็ใช้ว่าจะปั๊บบีบทำหนังกันได้เลยนะครับ ต้องมีการวางแผนกันซะก่อน เหมือนเวลาที่เราออกไปท่องเที่ยวที่ไหนสักที่ หากเราไม่ศึกษาแผนที่กันซะก่อน ก็อาจจะหลงทางเอาได้ง่ายๆ

ก่อนอื่นเลย ทีมงานทุกคนไม่ว่าจะเป็น ผู้กำกับ นักแสดง ตากล้อง คนอัดเสียง ฝ่ายศิลป์ จะต้องมาประชุมกันแบบพร้อมหน้าก่อนอย่างน้อยหนึ่งรอบ เพื่อให้ผู้กำกับได้อธิบายกับทีมงานทุกคนว่า หนังที่กำลังจะทำนั้น เป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร และผู้กำกับต้องการให้หนังเป็นแบบไหน ที่ต้องให้ทีมงานทุกคนมาเจอกัน ก็เพื่อ...

1. ทุกคนจะได้เห็นภาพตรงกัน มีปัญหาสงสัยอะไรก็จะได้ตามเลย
2. เพื่อให้ทีมงานที่อาจจะไม่เคยรู้จักกัน ได้ทำความคุ้นเคยกันก่อน ที่จะเริ่มงานกันจริงๆ การได้เห็นหน้าค่าตาและได้รู้ว่าคนที่ทำตำแหน่งต่างๆ หน้าตาเป็นอย่างไร จะช่วยให้เวลาที่ออกกองจริงๆ เป็นไปอย่างราบรื่นเรียบร้อย

เมื่อทำการประชุมแบบพบกันทั้งหมดไปรอบหนึ่งแล้ว ก็มาถึงการประชุมแยกย่อย ที่แบ่งออกเป็น

1. การประชุมระหว่างฝ่าย การประชุมแบบนี้ การทำหนังโรงทั่วๆ ไปนิยมใช้กัน เป็นการประชุมเฉพาะฝ่าย เช่น ฝ่ายผู้ช่วยผู้กำกับ ฝ่ายตากล้อง ฝ่ายอาร์ต ฝ่ายเสียง เนื่องจากในขั้นต้น ผู้กำกับจะมอบหมายงานให้แต่ละฝ่ายไปทำ เช่น ฝ่ายอาร์ตไปเตรียมฉาก ฝ่ายผู้ช่วยไปติดต่อสถานที่และหานักแสดง
2. เมื่อเวลาผ่านไปช่วงหนึ่ง ทีมงานแต่ละแผนกจะต้องมารายงานความคืบหน้าให้ผู้กำกับได้รับทราบ ว่างานไปถึงไหนแล้ว เช่น ในส่วนของทีมอาร์ต ก็อาจจะมารายงานว่า สามารถหาของประกอบฉากอย่างที่คุณกำกับต้องการได้แค่ไหน แล้วที่หามาได้ใช้สิ่งที่คุณกำกับต้องการหรือไม่ หรืออย่างกรณีของฝ่ายผู้ช่วยผู้กำกับ ก็จะรายงานความคืบหน้าของการหานักแสดง การติดต่อประสานงานต่างๆ ว่าราบรื่นไปถึงไหนแล้วบ้าง

การประชุมย่อยแบบนี้จะมีกี่ครั้งก็แล้วแต่ จนกว่าการเตรียมงานจะเรียบร้อยเสร็จสิ้น แต่ใช้ว่าการประชุมอย่างเดียวจะได้ผล เพราะนอกจากการพูดคุยแล้ว ผู้กำกับยังต้องไปตรวจงานเองด้วย เช่น ฝ่ายโลเคชันเลือกสถานที่ถ่ายทำให้แล้ว ดูจากรูปในการประชุมแล้วผู้กำกับก็โอเคแต่ยังไม่แน่ใจ ขอไปดูด้วยตาตัวเองก่อน จะได้มั่นใจจริงๆ ว่าที่เลือกมานั้นไม่ผิด อันนี้ก็ถือเป็นเรื่องสำหรับผู้กำกับควรกระทำ

ยังมีการสร้างฉาก หรือการตกแต่งฉากภายใน ผู้กำกับก็ยังคงควรไปดูก่อนเริ่มถ่ายหนัง เมื่อไม่ชอบแล้วอยากเปลี่ยนขึ้นมา ก็สามารถทำได้ทันที่

นอกจากการประชุมและการไปตรวจสอบดูสถานที่ถ่ายทำ ก็มีการเตรียมงานอื่นๆ ที่จำเป็นอีก เช่น การให้นักแสดงได้ลองซ้อมตามบทที่พวกเขาได้รับ โดยอาจจะให้ผู้ช่วยผู้กำกับเป็นคนควบคุมการซ้อม

อีกสิ่งหนึ่งที่ผู้กำกับควรจะต้องทำก่อนการถ่ายทำ คือการ ‘บล็อกช็อต’ หรือภาษาไทยง่ายๆ ก็คือการกำหนดมุมกล้องที่จะถ่ายทำจากสถานที่จริง เมื่อสถานที่จริงในการถ่ายทำพร้อมเกือบสมบูรณ์ ผู้กำกับและดากล้องต้องช่วยกันไปดูว่าจะต้องถ่ายภาพมุมไหนยังใบบ้าง เพื่อให้ได้แบบที่ต้องการและครบถ้วน

ต้องจำไว้ว่าการเตรียมงานนั้นสำคัญมาก เพราะเมื่อถึงเวลาถ่ายทำแล้ว หากเกิดปัญหาอันมาจากความไม่พร้อมของผู้กำกับและทีมงาน ก็จะทำให้การถ่ายทำหนังล่าช้าออกไปอีก

ในกรณีที่เราจะต้องไปถ่ายทำตามสถานที่ต่างๆ ที่ไม่ใช่บ้านเราและบ้านเพื่อน เราควรจะมีการขออนุญาตจากเจ้าของสถานที่นั้นอย่างเป็นทางการ เช่น สวนสาธารณะก็ต้องไปทำเอกสารขอใช้สถานที่เสียก่อน อันที่จริงถ้าเป็นหนังเล็กๆ ก็สามารถไปแอบถ่ายได้แหละครับ แต่ก็ทำให้การทำงานเป็นไปอย่างไม่สบายเนื้อสบายตัวสักเท่าไร ถ้าขออนุญาตก็จะทำให้การทำงานคล่องตัวขึ้น

หรือถ้าเป็นฝ่ายอาร์ต หากจะต้องไปขอยืมอุปกรณ์ข้าวของของใครมาใช้ ก็ต้องบอกเจ้าตัวให้ชัดเจนว่าจะยืมถึงเมื่อไร ยืมอะไรไปบ้าง และพยายามทำรายการสิ่งของที่เอาไปให้ครบถ้วน เพื่อป้องกันการสับสนและสูญหายระหว่างการถ่ายทำ

แต่ขั้นตอนทั้งหมดจะปราศจากความหมาย หากไม่มีการแบ่งหน้าที่ระหว่างทีมงาน ผู้กำกับไม่ควรแบกทุกอย่างไว้กับตัวเอง แต่ควรจะมอบหมายงานให้ทีมงานด้วย เพราะการแบกทุกอย่างไว้ที่บ่าเพียงลำพัง จะทำให้เหนื่อยโดยใช้เหตุ แถมจะทำให้หนังออกมาไม่ดีอีกด้วย เพราะฉะนั้นควรจะแบ่งหน้าที่ให้แก่เพื่อนๆ บ้าง คนที่เราชวนมาช่วยทำหนังจะได้ไม่เกิดความน้อยอกน้อยใจที่มาช่วยแล้วกลับไม่ได้ทำอะไร

เมื่อถึงวันถ่ายทำ การแบ่งหน้าที่จะเห็นผลอย่างชัดเจน หากผู้กำกับจัดการทุกอย่าง ข้าวกองถ่ายก็ต้องซื้อนักแสดงก็ต้องนัด ฉากก็ต้องจัดเอง ฯลฯ แน่จนเลยว่าจะต้องมีเรื่องที่ลืมหรือเรื่องที่พลาดไป เช่น ลืมเอาเทปหรือกล้องมาถ่าย ต้องเสียเวลาย้อนกลับไปเอากล้องจากที่บ้านอีก

การเตรียมงานเป็นการจัดการให้พร้อมรับปัญหาที่เราไม่รู้ล่วงหน้า เพราะเมื่อถึงตอนถ่าย เราจะต้องให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาที่อยู่ตรงหน้า ปัญหาที่จู่ๆ ก็มาหาเราโดยไม่เตือนกันก่อน เช่น นักแสดงมาสาย หรือป่วย เราจะทำอย่างไรได้บ้าง? จะสามารถถ่ายฉากอื่นที่ไม่ต้องมีนักแสดงคนที่ป่วยได้หรือเปล่า จะเลื่อนการถ่ายออกไป หรือจะเปลี่ยนตัวนักแสดงไปเลย

เมื่อถึงจุดหนึ่ง ผู้กำกับต้องตัดสินใจอย่างเด็ดขาด เพราะเราคือผู้มีอำนาจสูงสุดในกองถ่าย เพื่อนๆ ล้วนยกให้เราเป็นคนเลือกว่าจะเดินหน้าต่อไปอย่างไร ฉะนั้นเราจะต้องมีความชัดเจนในความคิด ต้องกล้าตัดสินใจพอ

หรือบางที เราไปขอใช้บ้านหลังหนึ่งหรือร้านกาแฟร้านหนึ่งถ่ายทำหนัง จู่ๆ วันนั้นดันมีคนมารื้อถอนอาคารข้างๆ หรือมีคนมาจัดปาร์ตี้ แล้วส่งเสียงดังมากจนทำให้การถ่ายทำหนังมีปัญหา พออัดเสียงไปก็จะมีเสียงเหล่านี้ติดมาด้วย ผู้กำกับก็ต้องให้ผู้ช่วยผู้กำกับไปช่วยจัดการแก้ปัญหาไปคุยกับคนที่ดูแลการก่อสร้างหรือคนจัดปาร์ตี้ว่า “รบกวนเงียบสักครู่ได้ไหมครับ”

แล้วพอเขาเจียบให้ เราก็สามารถถ่ายทำกันต่อไปได้ และพอเราหยุดถ่าย เพื่อเปลี่ยนมุมกล้องหรือรอการจัดฉากของฝ่ายอาร์ต ก็ต้องให้ฝ่ายผู้ช่วยผู้กำกับ เดินไปบอกว่า “โอเคครับ-ขอบคุณมากครับ ได้ยาถ้าถ่ายต่อจะบอกนะครับ” สำคัญว่า ต้องสื่อสารกับคนอื่นด้วยความสุภาพนุ่มนวล เพราะจริงๆ ก็เหมือนกับเราไปรบกวน วิธีชีวิตการทำงานของเขา

ฝนฟ้าก็เป็นปัญหาหนึ่งในการถ่ายทำนะครับ ถ้าเกิดเราถ่ายหนังอยู่ แล้วฝนตกมา จะสามารถทำอะไรได้บ้าง? อย่างน้อยคืออาจจะต้องรอให้ฝนหยุดก่อน แล้วค่อยถ่ายต่อ แต่ผู้กำกับบางคนอาจจะดูว่าสามารถถ่ายฉากนี้โดยมีฝนตกได้หรือไม่ แล้วก็ปรับบทเพื่อจะได้ไม่เสียเวลารอ

ปัญหาอีกอย่างที่อาจจะเกิดขึ้นได้คือ อุบัติเหตุในกองถ่าย เช่น ลื่นล้ม หัวแตก หรือนักแสดงเตะต่อยกันแล้วพลาด เตะโดนหน้าเข้าเต็มๆ เรื่องนี้ป้องกันได้ไม่ยากครับ คือต้อง 'ไม่ประมาท' มีสติอยู่เสมอ หรือถ้าหากต้องมีคิวบู๊ก็ต้องซ้อมกันก่อน ซ้อมหลายๆ หนเลย เพื่อให้แน่ใจว่าจะไม่มีความผิดพลาดใดๆ เกิดขึ้นมาได้ เท่านี้ก็ไม่ต้องกังวลครับ รับรองอุบัติเหตุไม่เกิด

ปัญหาอีกอย่างที่คล้ายๆ กับปัญหาอุบัติเหตุ คือ ปัญหาป่วยไข้กะทันหัน อยู่ๆ นักแสดงไปติดหวัด 2009 มา หรือทีมงานบางคนเกิดท้องร่วง เรื่องเหล่านี้ก็มีวิธีแก้ปัญหาดังนั้นไป ถ้านักแสดงป่วยก็อาจจะให้หยุดการถ่ายทำไปก่อน รอจนกว่าจะหายป่วย ถ้ารอไม่ได้ก็อาจจะต้องเปลี่ยนนักแสดง หรือถ้าทีมงานป่วย สามารถเอาคนอื่นมาทำงานตำแหน่งนี้แทนได้หรือไม่ แต่ผู้กำกับนี้ดูเหมือนจะป่วยไม่ได้นะครับ เพราะถ้าป่วยขึ้นมาหนังก็จะต้องหยุดถ่ายกันไปเลย ดังนั้น ผู้กำกับจะต้องมีสุขภาพที่แข็งแรงอยู่เสมอครับ เพื่อให้การทำหนังเสร็จสิ้นได้ จำไว้ นะครับ ในการถ่ายทำหนัง จะต้องมีปัญหามาให้แก้เสมอ อยู่ที่เราจะแก้ไขยังไง ต้องใจเย็นๆ ค่อยๆ แก้ไปนะครับ รับรองว่าปัญหาจะทุเลาลุล่วงลงได้อย่างแน่นอน

พอพ้นจากปัญหาไป ก็มาถึงเรื่องที่เราควรทำหรืออาจจะไม่ทำก็ได้ นอกเหนือจากข้าวที่เราควรให้ผู้จัดการกองถ่ายเตรียมไว้เลี้ยงทีมงาน ก็ควรมีทีมงานสักคนคอยเสิร์ฟน้ำด้วย โดยเฉพาะในวันที่อากาศร้อน หรือถึงแม้จะไม่มีคนเสิร์ฟอย่างน้อยก็มีจุดให้บริการน้ำที่ทีมงานทุกคนสามารถไปหยิบน้ำมาดื่มดับกระหายได้ เพราะความหิวน้ำจะทำให้ประสิทธิภาพในการทำงานของทุกคนช้าลงครับ แล้วอาจจะพลอยทำให้เกิดความหงุดหงิดในการทำงานด้วย

อีกอย่างคือ ควรมีความถ้อยทีถ้อยอาศัยกันระหว่างทีมงาน มีอะไรค่อยๆ พูดค่อยๆ จากกัน อย่าใช้ความโกรธและความรุนแรงแก้ปัญหา เพราะจะทำให้เกิดแต่ความบาดหมางกันมากกว่า

เวลาถ่ายทำ ก็พยายามถ่ายให้ได้ตามแผนการที่วางไว้นะครับ โดยให้ผู้ช่วยผู้กำกับคอยดูว่าต้องถ่ายช็อตไหน พอถ่ายช็อตนี้เสร็จจะต้องถ่ายอันไหนต่อ การพยายามถ่ายตามแผนที่วางเอาไว้ จะช่วยให้การทำงานเป็นไปอย่างราบรื่นและควบคุมได้ครับ

ทั้งหมดนี้ก็คือเรื่องคร่าวๆ ที่ควรจะต้องเตรียมรับมือไว้ในการถ่ายทำนะครับ หากทำทุกอย่างด้วยความใจเย็น ค่อยๆ คิด ค่อยๆ ทำไป รับรองผลงานจะต้องออกมาดีอย่างแน่นอน

คณะผู้จัดทำ

บริษัท ไบโอสโคป พลัส จำกัด

ผู้เขียน: ญัตติธร กังวาลไกล

ศิลปกรรมและภาพประกอบ: กัมปนาท ศิลาวรรณ

พิสูจน์อักษร: เบญจวรรณ แก้วสว่าง

เพลง: ไมเคอร์นฟิล์ม

พิมพ์ : ก. พล 1996

ผู้ผลิต: บริษัท ไบโอสโคป พลัส จำกัด 47/51 ซ. โชคชัย 4 (20) ถ. ลาดพร้าว

แขวงลาดพร้าว เขตลาดพร้าว กรุงเทพฯ 10230 โทรศัพท์ 0-2931-5152,

0-2931-5159 โทรสาร 0-2931-5153